

C6: monoidi (reguli de calcul fără un monoid)
grupuri (def)

Exemplu

$\mathbb{Z}_m$

$\frac{m \geq 2}{m \in \mathbb{N}}$

$\mathbb{Z}_m^{\text{not}} = \mathbb{Z}_{\substack{\text{mod}(m)}}^{\text{not}}$

Definiția "+" pe $\mathbb{Z}_m$:

$$\hat{a} + \hat{b} \stackrel{\text{def}}{=} \hat{a+b}$$

$$\hat{a} \cdot \hat{b} \stackrel{\text{def}}{=} \hat{ab}$$

"." pe $\mathbb{Z}_m$:

Care 2 operații sunt bine definite (nu depind de reprezentarea clasei)

Fie $a, b \in \mathbb{Z}$ a.t. $\hat{a} = a'$, $\hat{b} = b'$

$$\begin{array}{c} \hat{a} = a' \\ \hat{b} = b' \\ \hline m | a - a' \\ m | b - b' \end{array}$$

$$\begin{array}{c} \hat{a+b} = \hat{a'} + \hat{b'} \\ \hat{ab} = \hat{a'} \hat{b'} \end{array}$$

$$\Rightarrow m | (a - a') + (b - b') \Rightarrow$$

$$\Rightarrow m | (a + b) - (a' + b') \Rightarrow a + b \equiv a' + b' \pmod{m} \Rightarrow \hat{a+b} = \hat{a'} + \hat{b'} \quad (1)$$

$$\begin{aligned} a'b' - ab &= (a' - a)b' + ab' - ab = (a' - a)b' + a(b' - b) = \\ &= (a' - a)b' - a(b - b') \\ m | a - a' &\Rightarrow m | a' - a \\ m | b - b' &\Rightarrow m | b' - b \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \Rightarrow m | (a' - a)b' - a(b - b') \\ \Rightarrow m | a'b' - ab \Rightarrow \hat{a'b'} = \hat{ab} \quad (2). \end{aligned}$$

$$\Rightarrow a'b' \equiv ab \pmod{m}$$

Exe $(\mathbb{Z}_m, +) \rightarrow$ grup abelian (comutativ) ($\hat{0} \rightarrow$ elem. neutru
inversul lui $\hat{k}$ este $\hat{-k}$)

$(\mathbb{Z}_m, \cdot) \rightarrow$ monoid comutativ ($\hat{1} \rightarrow$ elem. neutru)

$$U(\mathbb{Z}_m, \cdot) = \left\{ \hat{k} \mid (\exists) \hat{l} \text{ a.i. } \hat{k} \cdot \hat{l} = \hat{1} \right\}$$

$$\hat{k} \cdot \hat{l} = \hat{1} \stackrel{\text{def}}{=} m | k \cdot l - 1$$

$$(1) \quad U(\mathbb{Z}_m, \cdot) = \left\{ \hat{k} \mid 1 \leq k \leq m \text{ și } (k, m) = 1 \right\}$$

$$\Leftrightarrow k \cdot l - 1 = m \cdot a$$

$$\Leftrightarrow k \cdot l - m \cdot a = 1$$

$$\boxed{\Leftrightarrow} \quad (k, m) = 1$$

$$\Rightarrow \text{Fie } d = (k, m) \Rightarrow k = d \hat{k}' \quad (k', m) = 1$$

$$d \cdot (k \cdot l - m \cdot a) = 1 \Rightarrow d | 1 \Rightarrow d = 1 \Rightarrow \boxed{(k, m) = 1}$$

$$k \cdot l - m \cdot a = 1 \Rightarrow d \cdot (d \hat{k}' \cdot l - m \cdot a) = 1 \Rightarrow d | 1 \Rightarrow d = 1 \Rightarrow \boxed{(k, m) = 1}$$

" $\Leftarrow$ " Algoritm Euclid

Dc $(k, m) = d$ Euclid

$d = k \cdot x + m \cdot y$ pt $x, y \in \mathbb{Z}$

Exemplu $(24, 40) = 8$

$$\begin{aligned} 40 &= 24 \cdot 1 + 16 \\ 24 &= 16 \cdot 1 + 8 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \Rightarrow 16 &= 40 \cdot 1 - 24 \cdot 1 \\ \Rightarrow 8 &= 24 \cdot 1 - (40 \cdot 1 - 24 \cdot 1) = 24 \cdot 2 - 40 \cdot 1 \end{aligned}$$

$$16 = 8 \cdot 2 + 0$$

In general: $(k, n) = d$

$$\begin{aligned} m &= k \cdot g_1 + r_1 \Rightarrow r_1 = m \cdot 1 - k \cdot g_1 \\ k &= r_1 \cdot g_2 + r_2 \Rightarrow r_2 = k - r_1 \cdot g_2 = \\ &\vdots \\ &= k - (m \cdot 1 - k \cdot g_1) \cdot g_2 \\ &= m \cdot g_2 + k \cdot (1 + g_1 \cdot g_2) \\ R_{t-3} &= r_{t-2} \cdot g_t + R_{t-1} \\ r_{t-1} &= r_t \cdot g_{t+1} + 0 \end{aligned}$$

$$(1) U(Z_{n_1}) = \left\{ \hat{k} \mid 1 \leq k \leq n_1 \text{ și } (k, n_1) = 1 \right\} \Rightarrow |U(Z_n)| = f(n)$$

fct. indică
torul lui Euler

$$U(Z_{n_1}) = \left\{ \hat{k} \mid 1 \leq k \leq 4 \text{ și } (k, n_1) = 1 \right\} = \{1, 3\}$$

Def ① Fie $(M_1, \cdot), (M_2, \cdot)$ 2 monoizi. O funcție $f: M_1 \rightarrow M_2$ s.m. morfism de monoizi dacă sunt îndeplinite simultan condițiile: ① $f(x \cdot y) = f(x) \cdot f(y) \forall x, y \in M_1$, ② $f(1_{M_1}) = 1_{M_2}$. Notație De acord cu
înainte vom folosi pt monoizi op. multiplicativă

② Un morfism de monoizi bijectiv s.m. izomorfism de mozi.

Proprietățile morfismelor de monoizi

① Compozierea a 2 morfisme de monoizi este tot un morfism de monoizi.

② Inversul unui izomorfism de monoizi este tot un izomorfism.

③ Dacă $f: M_1 \rightarrow M_2$ este un morfism de monoizi și $a \in M_1$, atunci

$$(i) f(a^n) = (f(a))^n \quad (\forall n \geq 1). \quad (\text{Ind după } n \text{ folosind } ① \text{ def. morf.})$$

(ii) Dc. $a \in U(M_1) \Rightarrow f(a) \in U(M_2)$ și $f(a^{-1}) = f(a)^{-1}$; în particular avem $f(a^n) = (f(a))^n \quad (\forall n \in \mathbb{Z})$.

Exemplu ① $(M, \cdot)$ monoïd $1_M: M \rightarrow M$ izom. de monoizi

② Să se arate că $(P(B), \cup)$ și $(P(B), \cap)$ sunt 2 monoizi izomorfi, cu el. neutru al lui $(P(B), \cup)$ este $\emptyset$
 $f: (P(B), \cup) \rightarrow (P(B), \cap)$ $f(x) = L_B^x$
 $\Rightarrow f(\emptyset) = L_B^\emptyset = B$ $\Rightarrow f$ satisfacă ②

① Fie $x, y \in P(B)$ ($\Rightarrow x, y \subseteq B$)
 $f(x \cup y) \stackrel{\text{def}}{=} L_B^{x \cup y} = L_B^x \cap L_B^y \stackrel{\text{def}}{=} f(x) \cap f(y)$
 $\Rightarrow f$ satisfacă ①, prin urmare (din ① și ②) f e morfism de monoizi.

Exc Arătati că f e bijectie!
③ Sunt monoizi $(N, +)$ și $(N^*, \cdot)$ izomorfi? NU
Pp red. la abs. că $\exists f: (N, +) \rightarrow (N^*, \cdot)$ un izomorfism de monoizi
 $f(m) = f(\underbrace{1+1+\dots+1}_m) \stackrel{\text{Propri} \ ③}{=} f(1) \cdot f(1) \cdot \dots \cdot f(1) = f(1)^m$
 $\Rightarrow \forall m \geq 1 \quad f(m) = f(1)^m$
(f(1) \neq 1, altfel f nu ar fi bij.)
Xo (exists prime p, p \neq f(1) \neq 1)
f. Euclid (sunt nr-prime infinit)
Pp e falsă

Grupuri. Morfisme de grupuri. Subgrupuri

- Exemple (grupuri):
- ① $(\mathbb{Z}, +), (\mathbb{Q}, +), (\mathbb{R}, +), (\mathbb{C}, +)$ grupuri abeliene
  - ② $(\mathbb{Q}^*, \cdot), (\mathbb{R}^*, \cdot), (\mathbb{C}^*, \cdot)$ grupuri abeliene
  - ③ $(\mathbb{Z}_n, +) \rightarrow$ grup abelian m > 2
  - ④ $(S_m, \circ) \rightarrow$ grup m > 1 $S_m = \{f \mid f: \{1, \dots, m\} \rightarrow \{1, \dots, m\} \text{ f bij}\}$
  - ⑤ $m > 1, n \in \mathbb{N} \quad (U_n, \cdot) \rightarrow$ grup abelian $U_n = \{z \in \mathbb{C} \mid z^m = 1\}$.
  - ⑥ $(U, \cdot) \rightarrow$ grup abelian $U = \{z \in \mathbb{C} \mid |z| = 1\}$

⑦ Def Fie $(G_1, *) \subset (G_2, \cdot)$ 2 grupuri. Definim produsul direct al celor 2 grupuri ca fiind: $(G_1 \times G_2, \square)$

Def Fie $(G_1)_i, (G_2)_i$ 2 grupuri. O functie $f: G_1 \rightarrow G_2$ s.m. morfism de grupuri daca $f(x * y) = f(x) * f(y)$ $\forall x, y \in G_1$. Un morfism de grupuri bijectiv s.m. numit izomorfism de grupuri.

Un morfism de grupuri bijectiv este un morfism de grupuri atunci $f(1_{G_1}) = 1_{G_2}$.

Obs ① Dc. $f: G_1 \rightarrow G_2$ s.t. $\forall g_1 \in G_1 \quad f(g_1) *_{G_2} f(g_1) = {}^1_{G_2}$

(Dem: Fie $f(\iota_{G_1}) = a$)

$\iota_{G_1} \circ \iota_{G_1} = \iota_{G_1}$

$f(\iota_{G_1} * \iota_{G_1}) = f(\iota_{G_1}) \Rightarrow a = a^2$

$\Downarrow$

$a = a \cdot a \mid \cdot \bar{a}$

$a \cdot \bar{a} = a \cdot (a \cdot \bar{a})^{G_2 \rightarrow G_1}$

$\iota_{G_2} = a \cdot \iota_{G_2} = a \Rightarrow$

$\Rightarrow f(\iota_{G_1}) = \iota_{G_2}.$

D. morphisme de monoizi au loc
l'ord

⇒ $f(\theta_1) = \theta_2$,
 ② Propz. ① → ③ de la morfisme de monoizi au xz
 si pentru morfismele de grupuri (clar un morfism de gr.)
 e morfism de monoizi
 $\theta(zt) = (zt)^{-1} f(z)f(t)$

Exemplu ① Fie $f: (\mathbb{Z}, +) \rightarrow (\mathbb{Z}, +)$ și $g: (\mathbb{R}^*, \cdot) \rightarrow (\mathbb{R}^*, \cdot)$ unde $f(x) = x$ și $g(x) = e^x$. Arăta că f și g sunt izomorfii de grupuri.

② Fie $g: (R, +) \rightarrow (R_+, \circ)$ și $x \cdot y = g(x) \cdot g(y) \Rightarrow g$ surjectiv; g bij.

③ Este $h: (\mathbb{Z}_{21}^+) \rightarrow (\mathbb{Z}_{41}^+)$ un morfism de grupuri? E

$h(\hat{0}) = \bar{0}$ incorrect

h non e bina definita

$\hat{1} = \hat{3}$ $h(\hat{1}) = \bar{1}$ $\bar{1} \neq \bar{3}$ in $\mathbb{Z}_4 \Rightarrow$

~~$h(\hat{3}) = \bar{3}$~~ $h(\hat{3}) = h(\hat{1}) = \bar{1}$

h e bine definită!
 h nu e morfism
de grupuri

Dacă
 h
e
morfism

$$h(\bar{1} + \bar{1}) = h(\bar{0}) = \bar{0}$$

$$\text{II}$$

$$h(\bar{1}) + h(\bar{1}) = \bar{1} + \bar{1} = \bar{2} \neq \bar{0} \text{ în } \mathbb{Z}_4$$

$\Rightarrow h$ nu e morfism de gr.

$$\Rightarrow h \text{ nu e morfism de gr.} \quad f(\bar{0}) = \bar{0} \text{ și } f(\bar{1}) = \bar{2}$$

(4) Să se arate că $f: (\mathbb{Z}_{2,1}^+) \rightarrow (\mathbb{Z}_{4,1}^+)$ este un morfism de grupuri. (Exc!)